

TÜRKİYE-AFRİKA TİCARİ İLİŞKİLERİ: 2009-2014 DÖNEMİ**Yazar / Author: Doç. Dr./ Assoc. Prof. Dr. Oktay Salih AKBAY¹****Özet**

Son dönemlerde Afrika kıtası ve Türkiye arasındaki ticari ilişkilerde ciddi artış olmasına rağmen ticaret hacmi diğer kıtalarla karşılaştırıldığında düşük kalmaktadır. 2014 yılında Türkiye'nin toplam ihracatı içerisinde AB'nin payı yüzde 42 ve Asya'nın payı yüzde 21 iken, Afrika'ya yönelik ihracatın payı ise sadece yüzde 7 olmuştur. Afrika'yla olan bu düşük ticaret performansının değişik nedenleri vardır. Sınırlı sayıda mal üreten Afrika sanayilerinin zayıf yapısı ve ihracatlarının büyük oranda hammadde ihracatına dayalı olması Afrika kıtası ile ticaretin artmasının önündeki başlıca engeller arasındadır. Ayrıca, birçok Afrika ülkesi fiziki ve sosyal altyapı açısından diğer gelişmekte olan ülkelere geri durumdadır. Bu çalışmada, son dönem dış ticaret verileri kullanılarak Türkiye'nin Afrika ile ticari ilişkisinin bu günkü durumu ve geleceği tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afrika, Türkiye, dış ticaret, ihracat, ithalat

TURKISH-AFRICAN TRADE RELATIONS: 2009-2014 PERIOD**Abstract**

Although there is a significant increase in the trade relations between African continent and Turkey over the last decade, the trade performance is still low compared to the trade levels with the other continents. Exports to Africa as a proportion of the Turkey's total export amounted to only 7 percent in 2014, compared to 42 percent to EU and 21 percent to Asia. There are several reasons for this weak trade performance with Africa. The weakness of African industries with a limited number of products and dependence of their exports heavily on primary commodities are among the main barriers to the boosting of trade with African continent. In addition, many African countries lag behind other developing countries in terms of physical and social infrastructure. In this study, using the most recent trade data, the current situation of Turkish-African trade relations and its prospects are discussed.

Key Words: Africa, Turkey, foreign trade, export, import

1. Giriş

Afrika ekonomileri son dönemde başarılı büyüme performansları ile dikkat çekmektedir. Küresel ekonomide son dönemde yaşanan yavaşlamaya rağmen, Afrika ekonomilerinin 2015 yılında ortalama yüzde 4,5, 2016 yılında ise yüzde 5 oranında büyümesi beklenmektedir (African Economic Outlook, 2015: 22). Söz konusu büyüme performansında büyük ölçüde başta altyapı yatırımları olmak üzere kamu harcamalarının artmasının yanı sıra, dış ticaret ve bölgesel işbirliklerinin de giderek artmasının rolü bulunmaktadır. Bu çerçevede Afrika kıtasının bu olumlu büyüme performansının kısa ve orta vadede devam etmesi beklenmektedir. Ancak bu olumlu tabloyu bozan bazı gelişmeler bulunmaktadır. Kıta genelinde imalat sanayinin GSYİH

¹ Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, oakbay@nku.edu.tr

içerisindeki payı giderek azalmaktadır. 1990 yılında yüzde 13 olan oran, 2000 yılında yüzde 12'ye ve 2011 yılında ise yüzde 10'a kadar düşmüştür (UNCTAD, 2014, s.5). Diğer yandan, bölge ülkelerindeki ekonomik büyüme sanayi sektöründen daha çok hizmetler sektöründeki kaynaklanmaktadır. Düşük verimli üretim yapısından daha yüksek verimli üretim yapısına geçilmesi ve bu çerçevede imalat sanayinin payının artırılması Afrika Bölgesi ekonomileri için en öncelikli konulardan biridir. Mevcut ekonomik yapının Afrika Bölgesi ekonomilerini kırılgan yaptığı ve söz konusu yapıyla uzun dönemde sürdürülebilir büyümenin sağlanmasının mümkün olmadığı açıktır (African Economic Outlook, 2014: 15).

Son dönemlerde gözlemlenen olumlu ekonomik büyüme performansına rağmen Afrika ekonomileri bir bütün olarak ele alındığında halen ekonomik açıdan az gelişmiş ve yoksulluk oranının en yüksek olduğu ülkelere olmaktadır (Akbay, 2014: 336). Dünya Bankası verilerine göre çok sayıda Sahra-altı ülkesi yıllık kişi başına düşen gelir itibarıyla dünyada “en az gelişmiş ülkeler” kategorisinde yer almaktadırlar. Tüm Afrika nüfusunun yüzde 58'i ve Sahra-altı ülkelerinin yüzde 70'i günde 2 dolardan az bir gelirle hayatlarını sürdürmektedirler (UNICEF, 2014: 37). Yine Afrika nüfusunun yüzde 40'ı ve Sahra-altı ülkelerinin yüzde 50'si günde 1.25 dolardan az bir gelirle “ileri derecede yoksul” kategorisinde bulunmaktadır. Afrika bölgesi, dünyanın en büyük ikinci kıtası olması, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 12'sini oluşturmasına ve sahip olduğu zengin doğal kaynaklara rağmen mal ve hizmet üretimi açısından dünya ekonomisinde sadece yüzde 2,5'i civarında bir paya sahip bulunmaktadır.

Türkiye'nin Afrika ülkeleriyle ticari ilişkileri son dönemde hızlı bir yükseliş göstermektedir. Bu gelişmedeki en önemli etkenlerden birisi de son dönemde AB'de yaşanan ekonomik daralmadır. Türkiye'nin toplam ihracatı içerisinde en büyük paya sahip AB ülkelerinin payının küresel kriz nedeniyle azalması, Türkiye'yi yeni ihracat pazarları aramaya yöneltmiştir. Bunun sonucunda Türkiye'nin Ortadoğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkelerine olan ihracatı son dönemde hızlı bir artış göstermiştir. Diğer bir deyişle, AB'de kaybedilen pazarların yerini MENA ülkeleri almış ve MENA ülkelerinin Türkiye'nin toplam ihracatı içerisindeki payı giderek yükselmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye ve Afrika ülkeleri arasındaki dış ticaret ana hatlarıyla ele alınmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Afrika'nın dış ticaret yapısı ana hatlarıyla özetlenmektedir. İkinci bölümde ise, Türkiye ve Afrika arasındaki dış ticaret ilişkisi son döneme ilişkin rakamlar ışığında değerlendirilmekte ve dış ticaret ilişkilerinin önündeki başlıca sorunlar irdelenmeye çalışılmaktadır. Çalışma sonuç bölümüyle tamamlanmaktadır.

2. Afrika Bölgesinin Dış Ticaret İlişkileri

Dünya Ticaret Örgütü verilerine göre Afrika'nın ticaret hacmi 1995 yılında toplam 224 milyar dolar iken, 2013 yılında 1,3 trilyon dolar büyüklüğe ulaşmıştır. Bununla birlikte, Afrika yüzde 3,5'lik bir pay ile dünya ticaret hacminde oldukça küçük sayılabilecek bir paya sahip bulunmaktadır. 2012 yılında toplamda 438 milyar dolara ulaşan petrol ve maden ürünleri ihracatı Afrika Bölgesi'nin en önemli ihracat kalemleri olarak kıtanın toplam ihracatının yüzde 69,5'lik payını temsil etmektedir (African Economic Outlook, 2014: 75). Sadece petrol ihracatı 384 milyar dolar ile Afrika bölgesinin toplam ihracatının yüzde 60,9'unu oluşturmuştur. 2012 yılında Afrika Bölgesi'nin en önemli ilk üç ihracatçı ülkesi Nijerya (116 milyar dolar), Güney Afrika (87 milyar dolar) ve Angola (74 milyar dolar) olmuştur. En çok ithalat yapan ilk üç ülke ise sırasıyla Güney Afrika (124 milyar dolar), Mısır (69 milyar dolar) ve Nijerya (51

milyar dolar) ülkeleridir. Bazı Afrika ülkelerinin ihracatları büyük oranda doğal kaynak ihracatına dayanmaktadır. Örneğin, Angola, Ekvator Gine'si ve Gabon'da petrol endüstrisi toplam ihracatlarının yüzde 80-90'ları seviyesine kadar ulaşmaktadır. Bu tür tek bir ürün ihracatına dayalı bir büyüme modeli ise ülkelerde yapısal değişikliklere yol açmamaktadır.

2012 yılı rakamıyla 240 milyar dolarlık toplam ticaret hacmi ile Afrika'nın toplam ticaretinin yüzde 38,2'sini oluşturan AB ülkeleri, Afrika'nın en büyük ticaret ortağı konumundadır. Asya kıtası, Afrika'nın toplam ticaret hacminin yüzde 25,3'üne denk gelen 160 milyar dolar ile ikinci sırada yer almaktadır. Kuzey Amerika ise toplam ticaret hacminin yüzde 11,7'sine denk gelen 74 milyar dolar ile üçüncü sırada bulunmaktadır. Ülke bazında ele alındığında ise, Afrika'nın en büyük ticaret ortağı tartışmasız biçimde Çin olmaktadır. Çin'in 2012 yılında Afrika ile ticaret hacmi 198,4 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevcut durumda Çin'in Afrika kıtasında 4000'in üzerinde firması faaliyet göstermektedir. 1990'lı yıllarda kendisine yeni pazarlar bularak küresel ekonomide kendisine yer bulmak isteyen Çin, genişlemek için öncelikli bölge olarak Afrika kıtasını seçmiştir (French, 2014). French'e (2014) göre, Afrika'nın doğal kaynak zenginliği Çin için son derece önem taşımakla birlikte, petrol ve diğer hammaddelerin temini konusu Çin'in Afrika'ya yönelik stratejisinin dayandığı ayaklardan sadece birisidir. Bir diğer ayak ise, Çin'in Afrika'da edineceği tecrübelerin daha zengin ve rekabetçi pazarlarda işlerini kolaylaştıracağı düşüncesidir. Diğer bir deyişle Afrika kıtasını adeta bir sıçrama tahtası gibi kullanmak istemektedir. Nitekim Çin'in cep telefonları ve taşınabilir telefon altyapısının küresel açılımını kısmen Afrika üzerinden gerçekleştirilmesi bu duruma bir örnek teşkil etmektedir. French, üçüncü ve son ayak olarak, Afrika'nın demografik yapısını öne sürmektedir. Buna göre, halen halk büyük ölçüde yoksul olsa da, Çin'de uzun vadede güçlü bir orta sınıf –yüksek tüketim eğilimine sahip kitleler- ortaya çıkacaktır. Giderek yaşanan Batı pazarlarını gören Çin, geleceğe dönük bir strateji çerçevesinde Afrika'daki yatırımlarını giderek arttırmaktadır.

Diğer yandan ABD, Çin'in bu hamlelerine karşılık Afrika Bölge'sine yönelik bir takım yeni stratejiler geliştirmektedir. Mevcut durumda, Sahra-altı Afrika ülkelerinden ABD'ye 6000 civarında ürün AGOA (African Growth and Opportunity Act) programı kapsamında gümrüksüz olarak ihraç edilebilmektedir (Lewis and Schneidman, 2014). Bunun yanı sıra, Afrika bölgesine yönelik ekonomik işbirliklerinin artırılması için ABD tarafından çok sayıda yeni faaliyetler planlanmaktadır. Bu çerçevede oluşturulan ve "Power Africa" olarak adlandırılan girişim Afrika'nın mevcut elektrik kapasitesini iki katına çıkarmayı hedeflemektedir. Yine bu girişimlerden en dikkat çeken bir diğeri ise, 4-6 Ağustos 2014 tarihinde gerçekleştirilen, ABD Başkanı ve Afrikalı liderlerle uluslararası şirketlerin üst düzey yöneticilerini bir araya getiren "ABD-Afrika Liderler Zirvesi'dir (the United States - Africa Leaders Summit). Tarihte ilk kez olarak gerçekleştirilen söz konusu zirvenin ABD-Afrika ticaret ilişkilerinde bir dönüm noktası olması beklenmektedir. Benzer biçimde AB, 2014 yılı Temmuz ayında, Afrika ile ticari ilişkilerini geliştirmek amacıyla bazı Sahra-altı ülkeleri ile işbirliği anlaşmaları (Economic Partnership Agreements -EPAs) imzalamıştır (Lewis and Schneidman, 2014).

3. Türkiye ve Afrika Ülkeleri Arasındaki Ticari İlişkiler

3.1. İhracat

Afrika ülkeleri ile siyasi ve ekonomik ilişki kurmak konusu, Türkiye'de uzunca bir dönem gündemde bir ağırlık taşımamıştır. Türkiye açısından Afrika Bölgesi

özellikle soğuk savaş sonrası önem kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda, 1998 yılında hazırlanan “Afrika’ya Açılım Eylem Planı” Türkiye-Afrika ilişkileri açısından bir dönüm noktası sayılmaktadır. Daha sonra, Dış Ticaret Müsteşarlığı’nca, 2003 yılında “Afrika Ülkeleri ile Ekonomik İlişkilerin Geliştirilmesi Stratejisi” uygulanılmaya başlanmıştır (Tepeciklioğlu, 2012). Söz konusu strateji kapsamında, birçok Afrika ülkesi ile serbest ticaret anlaşması imzalanmış ve bazı Afrika ülkelerinde ticaret müşavirlikleri açılmıştır. Afrika ile ilişkilerin geliştirilmesi çabaları izleyen yıllarda devam etmiş, bu çerçevede 2005 yılı “Afrika yılı” olarak ilan edilmiştir. 2008 yılında düzenlenen Türkiye-Afrika İşbirliği Zirvesi’nden sonra, 2010 yılında uygulanmaya başlanan “Afrika Strateji Belgesi” ile birlikte ilişkilerin geliştirilmesi çabaları hızlanmıştır. Türkiye’nin toplam ihracatı içerisinde Afrika ülkelerinin payı özellikle son dönemde ivme kazanmıştır. Bu gelişimde 2007-08 küresel finans krizinin önemli bir payı bulunmaktadır. Türk ihracatçıları, AB’de kaybedilen pazarın yerini Ortadoğu ve Afrika ülkeleri ile doldurmaya çalışmış ve sonuçta Afrika ülkelerinin Türkiye’nin toplam ihracatı içerisindeki payı yükselmiştir. Aşağıda Tablo.1’de Türkiye’nin 2009-14 dönemine ilişkin toplam ihracat rakamları yer almaktadır. Tablodan da görüldüğü gibi Türkiye’nin ihracatında AB ağırlıklı olarak yer tutmaktadır. 2014 yılı verilerine göre toplam ihracatımızın yaklaşık yüzde 43’ü AB ülkelerine yöneliktir. Türkiye’nin Afrika ülkelerine yönelik ihracatı ise yaklaşık 14 milyar dolara yakın rakam ile toplam ihracat içerisinde yüzde 9 civarında bir pay almaktadır.

Tablo 1: Türkiye’nin Afrika’ya İhracatı 2009-14 (milyon dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
GENEL İHRACAT TOPLAMI	102.143	113.883	134.907	152.462	151.803	157.642
A- AB ÜLKELERİ (28)	47.228	52.934	62.589	59.398	63.040	68.529
B- TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	1.957	2.084	2.545	2.295	2.413	2.270
C- DİĞER ÜLKELER	52.957	58.865	69.773	90.768	86.350	86.843
1- DİĞER AVRUPA (AB Hariç)	11.103	11.124	12.735	14.167	14.214	15.187
2- AFRİKA	10.155	9.283	10.334	13.357	14.146	13.755
Kuzey Afrika	7.416	7.025	6.701	9.444	10.042	10.086
Diğer Afrika	2.739	2.258	3.633	3.913	4.104	3.997
3- AMERİKA	4.878	6.078	7.926	9.623	9.711	9.711
Kuzey Amerika	3.579	4.242	5.459	6.663	6.580	7.295
Orta Amerika ve Karayipler	622	598	626	770	1.004	938
Güney Amerika	678	1.237	1.840	2.191	2.127	1.853
4- ASYA	25.898	31.876	38.134	53.026	47.591	46.984
Yakın ve Ortadoğu	19.193	23.295	27.935	42.451	35.575	35.391
Diğer Asya	6.706	8.581	10.199	10.575	12.017	11.593
5- AVUSTRALYA VE YENİ ZELANDA	362	403	481	490	538	600
6- DİĞER ÜLKE ve BÖLGELER	561	102	164	105	149	231

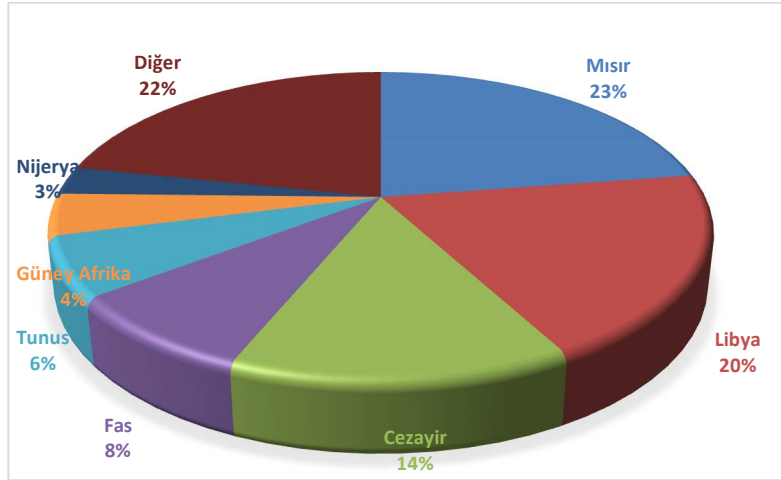
Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Türkiye’nin Afrika ile olan ticari ilişkilerin detaylarına bakıldığında ticaretin büyük oranda Kuzey Afrika ülkelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ülkeler bazında 2014 yılı ihracat rakamları incelendiğinde, aşağıda Tablo 2’den görülebileceği gibi sırasıyla Mısır, Cezayir, Libya, Fas ve Tunus’un Türkiye’nin Afrika’ya yönelik ihracatında en yüksek paya sahip ülkeler olduğu görülmektedir. Türkiye’nin Afrika bölgesine ihracatının önemli bir bölümü sadece bu beş Kuzey Afrika ülkesinde yoğunlaşmaktadır. Bu ülkelerin ticari ilişkilerde ön plana çıkmasında coğrafi yakınlıkları ve tarihsel-kültürel bağlarının yanı sıra, Türkiye’nin Kuzey Afrika’dan ithal etmekte olduğu büyük miktarda petrol ve türevleri önemli bir rol oynamaktadır.

Tablo 2: 2014 Yılında Türkiye'nin Afrika'ya İhracatındaki İlk On Ülke

Ülke	İhracat (milyon dolar)
Mısır	3 298 366
Cezayir	2 077 889
Libya	2 059 806
Fas	1 406 716
Tunus	915 127
Güney Afrika Cumhuriyeti	545 275
Nijerya	439 877
Etiyopya	329 177
Sudan	307 920
Angola	287 693
Gana	175 355
Senegal	165 605
Tanzanya	151 855
Kenya	118 157
Kamerun	110 730

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Şekil 1: 2014 Yılı Afrika Ülkelerinin İhracat Payları

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Ürün bazında incelendiğinde, Türkiye'den Afrika'ya yönelik ihracatın büyük oranda düşük ve orta teknoloji içeren ürünler olduğu görülmektedir. Afrika ülkelerine yönelik toplam ihracatın önemli bölümünü tekstil-hazır giyim, mineral yakıtlar ve yağlar, demir-çelik ve hububat ihracatı oluşturmaktadır. Bu düşük ve orta teknoloji ürünleri ihracatına dayalı yapının Afrika kıtasının kişi başına gelir düzeyinin düşük olması ile yakından ilişkisi bulunmaktadır ve kısa dönemde mevcut yapının değişmesi olası görülmemektedir (Eşiyok, 2014: 403). Bununla birlikte bölge ülkelerinin son dönemde göstermiş oldukları başarılı büyüme performansları Afrika'ya yönelik olarak özellikle gelişmiş ülkelerin yeniden pozisyon almalarına yol açmaktadır. Zaman

içerisinde kişi başına gelirin yükselmesi ve ileri teknoloji içeren ürünlere yönelik talebin artması Afrika bölgesine yönelik ilgiyi daha çok arttıracaktır. Bölge ülkelerine yönelik olarak özellikle ABD ve Çin arasındaki rekabet dikkat çekmektedir. Çin'in Afrika'ya yönelik ekonomik ilişkilerini arttırmak üzere yaptığı hamleler küresel hegemonyasını sürdürmek isteyen ABD ve diğer Batılı ülkelerin tepkisini çekmektedir.

3.2. İthalat

Aşağıda Tablo.3'te 2009-14 dönemine ilişkin Türkiye'nin toplam ithalat rakamları yer almaktadır. Buna göre 2014 yılında Afrika ülkelerinin Türkiye'nin toplam ithalatı içerisindeki payı yaklaşık 6 milyar dolarlık rakam ile yaklaşık yüzde 2,5'tir. 2009 yılında yaklaşık 3,9 milyar dolar olan Türkiye'nin Afrika ülkelerinden ithalatı, 2014 yılında 5,9 milyar dolara yükselmiştir. 2014 yılında Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı Afrika ilk üç ülke sırasıyla Mısır, Güney Afrika ve Cezayir olmuştur. Bu ülkeler aynı zamanda Afrika'nın en gelişmiş ekonomileri arasında yer almaktadır. Türkiye'nin Afrika'dan ithalatındaki en önemli ithalat kalemleri petrol ve türevleri başta olmak üzere çeşitli doğal kaynaklar ve hammaddelerdir. Ülkeler bazında bakıldığında ise, ihracatta olduğu gibi ithalatta da Kuzey Afrika ülkelerinin ağırlıklı bir paya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo3: Türkiye'nin Afrika'dan İthalatı 2009-14 (milyon dolar)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
GENEL İTHALAT TOPLAMI	140.928	185.544	240.842	236.545	251.661	242.183
A- AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ (28)	56.616	72.391	91.439	87.657	92.458	88.784
B- TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	965	878	1.038	1.046	1.268	1.261
C- DİĞER ÜLKELER	83.347	112.275	148.364	147.842	157.935	152.138
1- DİĞER AVRUPA (AB HARİÇ)	25.779	30.101	35.668	37.206	41.319	36.368
2- AFRİKA	3.938	4.824	6.767	5.922	6.031	5.943
Kuzey Afrika	2.238	3.098	3.342	3.308	3.508	3.441
Diğer Afrika	1.700	1.726	3.425	2.613	2.523	2.502
3- AMERİKA	12.275	16.799	22.749	20.233	18.981	18.894
Kuzey Amerika	9.513	13.234	17.346	15.084	13.953	13.835
Orta Amerika ve Karayipler	476	623	903	1.069	1.362	1.124
Güney Amerika	2.286	2.942	4.500	4.080	3.666	3.935
4- ASYA	35.883	53.354	73.583	71.012	76.862	76.643
Yakın ve Ortadoğu	7.134	13.011	20.439	21.410	22.214	20.481
Diğer Asya	28.749	40.343	53.144	49.602	54.648	56.162
5- AVUSTRALYA VE YENİ ZELANDA	648	493	807	861	1.318	637
6- DİĞER ÜLKE ve BÖLGELER	4.824	6.703	8.789	12.608	13.424	13.653

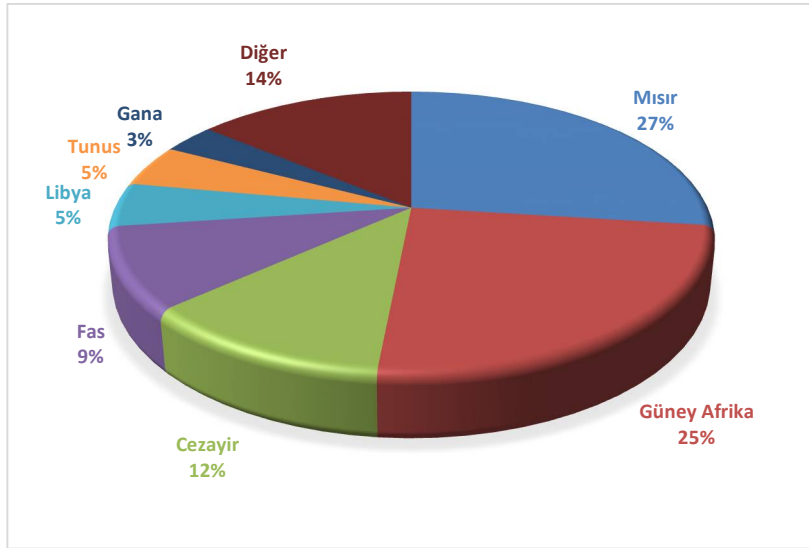
Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Ülkeler bazında bakıldığında ise, daha düşük bir oranda da olsa ihracatta olduğu gibi ithalatta da Kuzey Afrika ülkelerinin ağırlıklı bir paya sahip olduğu görülmektedir. Aşağıda Tablo.4'te 2014 yılına ilişkin olarak Türkiye'nin Afrika bölgesinden en fazla ithalat yaptığı ilk on ülke yer almaktadır. En fazla ithalat yapılan ilk beş ülkenin dördünün Kuzey Afrika ülkesi olması dikkat çekicidir. 2014 yılında Türkiye'nin kıtadan en çok ithalat yaptığı ülke 1,4 milyar dolar civarı ve karşılık gelen yüzde 27'lik pay ile Mısır olmuştur. İkinci sırada, 1,1 milyar dolar civarı ve yaklaşık yüzde 25'lik pay ile Güney Afrika yer almaktadır. En fazla ithalat yapılan üçüncü ülke ise 920 milyon dolarlık rakam ile Cezayir olmuştur.

Tablo 4: 2014 Yılında Türkiye'nin Afrika'dan İthalatındaki İlk On Ülke

Ülke	İthalat (milyon dolar)
Mısır	1 434 478
Güney Afrika Cumhuriyeti	1 189 352
Cezayir	920 989
Fas	639 849
Libya	248 864
Fildişi Kıyısı	238 711
Kongo Demokratik Cum.	198 247
Tunus	196 697
Gana	157 925
Nijerya	134 415
Kongo	83 880
Etiyopya	67 479
Mozambik	62 740
Togo	45 580
Kamerun	40 428

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Şekil 2: 2014 Yılı Afrika Ülkelerinin İthalat Payları

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Son dönemde Türkiye'nin Afrika ülkeleri olan ticaretinde toplam ihracat rakamları toplam ithalatı geçmekte ve dış ticaret birçok ürün grubunda fazla vermektedir. 2014 yılında 14 milyar dolara yaklaşan ihracata karşılık, 6 milyar dolar civarında bir toplam ithalat söz konusu olmuştur. Ancak dış ticaretinin büyük ölçüde

belirli ülkelerde - Kuzey Afrika ülkelerinde- ve belirli birkaç mal grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. Son dönemde yüksek büyüme performansları ile dikkat çeken Sahra-altı ülkeleri ile olan ticaret hacmi ise oldukça sınırlıdır.

4. Sonuç

Sahip olduğu doğal kaynaklar ve nüfus dinamikleriyle Afrika kıtası ekonomik açıdan uluslararası planda gittikçe artan bir öneme sahiptir. Ekonomik açıdan petrol ve doğalgaz başta olmak üzere sadece bir veya birkaç doğal kaynağa bağımlılık birçok Afrika ülkesinin küresel ekonomiyle zayıf bir bağ kurmasına ve makroekonomik istikrarsızlıklara yol açmaktadır. Bununla birlikte bölge nüfus dinamikleri ve son dönemdeki yüksek büyüme performansı ile dikkat çekmektedir.

Uzun yıllar düşük seviyede kalan Afrika ile ekonomik ve siyasi ilişkiler son dönemde giderek hız kazanmıştır. Bunda 1998 yılında hazırlanan “Afrika’ya Açılım Eylem Planı” ve daha sonra 2005 yılının Türkiye’de “Afrika Yılı” olarak ilan edilmesinin payı büyüktür. Türkiye ve Afrika ülkeleri arasındaki ticari ilişkiler, özellikle 2007-08 küresel krizi sonrasında, Türkiye’nin daralan AB pazarına alternatif yeni ihracat pazarları araması sonucunda ivme kazanmıştır. Nitekim Türkiye’nin 2009 yılında Afrika’ya yönelik ihracatı 9,2 milyar dolar seviyesindeyken, 2014 yılında 13,8 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Türkiye’nin Afrika ülkelerinden ithalatı ise 2009 yılında 3,9 milyar dolarken, 2014’te 5,9 milyar dolar seviyesine kadar çıkmıştır. Türkiye’nin Afrika’ya yönelik ihracatında düşük ve orta teknolojiye dayalı ürünler, buna karşılık ithalatında ise doğal kaynak ve hammaddeler ağırlık taşımaktadır. Diğer yandan mevcut dış ticaretin büyük ölçüde Kuzey Afrika ülkelerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Ayrı ayrı değerlendirildiğinde birbirlerinden önemli ölçüde farklılıkları bulunsa da, Afrika kıtası bir bütün olarak, mal ve hizmet çeşitliliğinin sınırlı olduğu bir coğrafyadır. Bu durum bölge ile yapılacak dış ticaretin önünde önemli bir kısıt oluşturmaktadır. Afrika kıtasında yer alan çok sayıda ülke ekonomisi büyük ölçüde doğal kaynak ihracatına dayalıdır. Bazı ülkeler kişi başına düşen gelir açısından diğer bölge ülkelerinden olumlu olarak ayrışsa da, söz konusu ülkeler siyasi ve ekonomik yapılarında gerekli dönüşümleri henüz başarabilmiş değillerdir. Kurumsal kalite zayıflıkları Afrika kıtasının en temel sorunlarından birisidir.

Türkiye Cumhuriyetinin yüzüncü kuruluş yıldönümü çerçevesinde hazırlanan “2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı’nda” 2023 yılı için yıllık 500 milyar dolar ihracat seviyesine ulaşmak bir hedef olarak ortaya konulmuştur. Söz konusu hedefe ulaşmak için Türkiye’nin geleneksel ihracat pazarlarının yanına yeni pazarlar eklemesi bir zorunluluk olarak kendini göstermektedir. Küresel kriz sonrası giderek artan uluslararası rekabet ortamında Türkiye’nin, diğer ihracat pazarlarının yanı sıra Afrika bölgesi ile de ticaret hacmini arttırması büyük önem taşımaktadır. Diğer yandan, giderek artan enerji talebini büyük oranda ithal etmek durumunda olan Türkiye’nin, enerji ithalatında kaynak çeşitliliğini arttırması bağlamında, Afrika ülkeleri ile ticaret ve enerji konusunda işbirliklerini arttırması faydalı olacaktır. Ancak bölgenin sorunlarının büyüklüğü ve karmaşıklığı, siyasi ve ekonomik işbirliklerinin artmasının önünde önemli bir kısıt olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

African Economic Outlook 2015, OECD Publishing,
www.africaneconomicoutlook.org/en E.T: 01.05.2015

African Economic Outlook 2014, OECD Publishing,
www.africaneconomicoutlook.org/en E.T: 03.05.2015

Akbay, Oktay S (2014) Afrika Ekonomisi: Umutlar ve Gerçekler, Dünya Siyasetinde Afrika 1 içerisinde, Editör: İsmail ERMAĞAN, Nobel Yayıncılık, 335-362
Eşiyok, Bülent (2014) Türkiye Afrika Ekonomik İlişkileri: 2012-2014 Dönemi, Dünya Siyasetinde Afrika 1 içerisinde, Editör: İsmail ERMAĞAN, Nobel Yayıncılık, 397-428

French, Howard W (2014) ABD Afrika'da Farkı Nasıl Kapatabilir? Bloomberg Businessweek, 10-16 Ağustos 2014

Lewis Zenia and Witman Schneidman (2014) The US-Africa Leaders Summit: Deepening Trade and Commercial Ties, <http://www.brookings.edu/blogs/africa-in-focus/posts/2014/07/24-deeping-trade-commercial-ties> E.T: 28.04.2015

Tepeciklioğlu, Elem Eyrice (2012) Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye-Afrika İlişkileri, Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi, Sayı: 1, Cilt:2

UNCTAD (2014) Economic Development in Africa Report: Catalysing Investment for Transformative Growth in Africa, New York and Geneva
<http://www.tuik.gov.tr> E.T: 02.04.2015

<http://www.wb.org> E.T: 14.04.2015

<http://www.wto.org> E.T: 07.04.2015